

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально гуманітарних наук
Кафедра психології та соціальної роботи

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Розвиток національної ідентичності студентської
молоді засобами соціокультурної діяльності

Виконала: студентка групи СРм-2
спеціальності 231 Соціальна робота
Левченко Владислав Сергійович
Керівник: Сташук О. О.
Рецензент: Позднякова О. Л.
Нормоконтроль ____ Анастасія ШТЕПЕНКО

Запоріжжя
2024 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 103 с., 26 табл., 50 джерел, 3 додатки.

Об'єктом дослідження є процес розвитку національної ідентичності молоді.

Предметом дослідження є розвиток національної ідентичності студентської молоді засобами соціокультурної діяльності. Мета роботи: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити цикл соціокультурних заходів, спрямованих на розвиток національної ідентичності студентської молоді.

Методи дослідження – аналіз, систематизація і узагальнення даних з проблеми дослідження; якісний і кількісний аналіз результатів педагогічного експерименту.

У роботі осмислена соціокультурна діяльність, як засіб, що впливає на розвиток національної ідентичності молоді. Розроблено та впроваджено цикл соціокультурних заходів, спрямованих на розвиток національної ідентичності студентської молоді та визначено його ефективність.

Наукова новизна дослідження полягає у подальшому розвитку теорії та практики розвитку національної ідентичності молоді. Практична значущість дослідження полягає у розробці циклу соціокультурних заходів з розвитку національної ідентичності студентської молоді, який може використовуватися фахівцями соціальної роботи та соціальної педагогіки.

Результати дослідження пройшли апробацію на чотирьох науково-практичних конференціях та опубліковані у збірниках матеріалів [21; 23; 32; 41].

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ, МОЛОДЬ,
СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ, РОЗВИТОК, СОЦІАЛЬНА РОБОТА.

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в сучасних реаліях розвиток національної ідентичності знаходиться під впливом воєнних подій в Україні. Формування національної ідентичності також ускладнене відсутністю чітких ціннісних, культурних, історичних, соціальних орієнтацій, що в свою чергу призводить до ідентифікаційної кризи. Дослідження розвитку національної ідентичності залишаються актуальними також і завдяки багатовимірності цієї конструкції, адже вона пов'язана багатьма різноманітними сферами життя і здатна до множинних перетворень і інтеграцій. Усвідомлення національної ідентичності є необхідним компонентом розвитку українського суспільства.

Проблема розвитку національної ідентичності є предметом багатьох наукових досліджень. Зокрема, феномен національної ідентичності вивчався О. Голоденко [5], П. Мовчан [27], Л. Нагорною [28] та іншими. Структуру і зміст національної ідентичності вивчали Н. Глушаниця [4], А. Козловець [14; 15], Я. Котенко [18] та інші. Феномен ідентичності вивчали з позиції різних наук. Так, Н. Правдивець [33], А. Коваленко [13] та О. Левчишина [24] досліджували з позиції психологічних наук; соціологією питання займалися Л. Овчиннікова [31], О. Стегній [41]. Особливості проведення соціокультурної діяльності з молоддю висвітлюються в працях Н. Кочубей [19], І. Лисакова [25], В. Степанова [42] та інших. Теоретики, такі практики зробили вагомий внесок у розвиток досліджуваної проблеми. Проте у теорії та практиці вітчизняної соціальної педагогіки та соціальної роботи проблема національної ідентичності молоді потребує подальшого вивчення.

Аналіз наукових досліджень також виявив суперечності між: - наявністю суспільної потреби у розвитку національної ідентичності молоді та недостатньо

розвинутою системою реалізації засобів розвитку національної ідентичності здобувачів освіти в умовах закладів вищої освіти;- високим розвивальним потенціалом засобів соціокультурної діяльності та недостатнім їх використанням у питаннях розвитку національної ідентичності молоді в умовах закладів вищої освіти. Актуальність та затребуваність визначеної проблеми, а також необхідність вирішення означених протиріч, зумовила вибір теми магістерської роботи у такій редакції: «Розвиток національної ідентичності студентської молоді засобами соціокультурної діяльності». **Об'єкт дослідження:** процес розвитку національної ідентичності молоді.

Предмет дослідження: розвиток національної ідентичності студентської молоді засобами соціокультурної діяльності. **Гіпотеза:** соціокультурна діяльність володіє високим розвивальним потенціалом та є невід'ємною складовою соціально-виховного впливу на особистість. Активне включення студентської молоді у соціокультурну діяльність сприяє розвитку її національної ідентичності. **Мета:** теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити цикл соціокультурних заходів, спрямованих на розвиток національної ідентичності студентської молоді.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми розвитку національної ідентичності студентської молоді засобами соціокультурної діяльності.

2. Дослідити актуальний стан розвитку національної ідентичності студентської молоді.

3. Розробити та впровадити цикл соціокультурних заходів, спрямованих на розвиток національної ідентичності студентської молоді. 4. Перевірити ефективність циклу соціокультурних заходів, спрямованих на розвиток національної ідентичності студентської молоді.

Методи дослідження: Відповідно до завдань дослідження використовувались такі методи: *теоретичні:* аналіз; синтез; індукція;

дедукція; порівняння; узагальнення одержаних відомостей із педагогічної та психологічної літератури; *емпіричні*: педагогічний експеримент – для визначення актуального стану розвитку національної ідентичності студентської молоді та перевірки ефективності циклу соціокультурних заходів; якісний та кількісний аналіз отриманих результатів.

Експериментальна база. Дослідження проводилось на базі Хортицької національної академії (м. Запоріжжя). У дослідженні взяли участь 29 студентів різних спеціальностей, з них експериментальну групу склали 9 (студенти спеціальності 231 Соціальна робота), контрольну групу склали 20 студентів різних спеціальностей Хортицької національної академії.

Апробація результатів дослідження. Зміст і результати дослідження прилюднені на:

Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Полілог мов і культур в освітньо-науковому просторі» (21–22 березня 2023 року, м. Київ).

Міжнародній конференції «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу» (13–14 квітня 2023 року, м. Запоріжжя).

Міжнародній науково-практичній конференції «Соціокультурні та психолого-педагогічні аспекти організації освітньо-розвиткового простору в сучасному закладі освіти» (23 травня 2023 року, м. Харків).

Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні орієнтири освіти та реабілітації в умовах воєнного стану та повоєнного часу: проблеми, рішення, перспективи» (26–27 жовтня 2023 року, м. Запоріжжя).

Публікації. Зміст і результати дослідження висвітлено у 5 публікаціях, з яких 4 – у матеріалах науково-практичних конференцій та 1 – у наукових фахових виданнях.

Публікації у матеріалах науково-практичних конференцій: Левченко В. Вплив національної ідентичності молоді на характеріхньоїміжкультурної комунікації. *Полілог мов і культур в освітньо-науковому просторі : матеріали I Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* (21-22 березня 2023 р.). Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2023. 100 с. С. 71–72.

Левченко В. Соціокультурні заходи як чинник розвитку національної ідентичності молоді. *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу : збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених* (13-14 квітня 2023 р., м. Запоріжжя) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2023. 932 с. С. 552–554.

Павленко А. І., Сташук О. О., Левченко В. С. Шляхи залучення студентської молоді до соціокультурних заходів в умовах закладу вищої освіти. *Соціокультурні та психолого-педагогічні аспекти організації освітньо-розвиткового простору в сучасному закладі освіти: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (23 травня 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків : ХГПА, 2023. 500 с. С. 297–302.

Сташук О. О., Левченко В. С. Психосоціальна характеристика розвитку національної ідентичності студентської молоді. *Стратегічні орієнтири освіти та реабілітації в умовах воєнного стану та повоєнного часу: проблеми, рішення, перспективи : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції* (26-27 жовтня 2023 року, м. Запоріжжя.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2023. С. 472–474.

Публікації у наукових фахових виданнях: Павленко А. І., Сташук О. О., Левченко В. С. Змагальна інтеграція у подоланні воєнної загрози державності

України (2014 – 2024 роки) як чинник розвитку національної ідентичності української молоді *Науковий журнал Хортицької національної академії*. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота): наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя: Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2023. Вип. 2(9). DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-9-4>

Структура кваліфікаційної роботи магістра. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (50 джерел, з них 1 – іноземною мовою), 26 таблиць, 3 додатків. Обсяг 107 сторінок, з них 50 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

1. Національна ідентичність – суб’єктивно детермінований комплекс індивідуалізованих і неіндивідуалізованих міжособистісних зв’язків та уявлень, який становить основу почуття належності до нації (що має свою територію проживання, мову, історичну пам’ять, культуру, міфи, традиції, об’єкти поклоніння, національну ідею тощо) та є одним з найважливіших мотиваційних чинників поведінки людини. Національна ідентичність відіграє надзвичайного значення саме в періоди глобальних трансформацій та світових зрушень, адже надає індивіду відчуття безпеки та виступає центром стабільних цінностей. Предметами ідентифікування в цьому процесі можуть виступити: мова, згуртованість та сегрегація від «інших, чужих», оптимістичність в оцінці спільного майбутнього. На цьому тлі особливої значимості набуває розвиток національної ідентичності, як складової структури соціальної ідентичності людини.

Оскільки, національна ідентичність студентської молоді є комплексним утворенням, то її можливо розвивати лише шляхом комплексного впливу на емоційний, пізнавальний та поведінковий компоненти, використовуючи при цьому необхідний технологічний інструментарій: різні форми, методи, прийоми та засоби.

Одними зі шляхів розвитку національної ідентичності молоді є засоби соціокультурної діяльності, до спектру яких, в умовах закладу вищої освіти, відносяться такі: поширення інформації про соціокультурні заходи громади/регіону через студентські спільноти закладу вищої освіти та залучення студентської молоді до них, а також розгортання циклів соціокультурних заходів різної тематики спільно із активом студентського самоврядування закладу вищої освіти.

З метою з'ясування актуального стану розвитку національної ідентичності студентської молоді було проведено констатувальне дослідження. Для організації якого, насамперед, були визначені критерії і показники розвитку національної ідентичності: пізнавальний (уявлення окремої людини або спільноти про об'єкт ідентифікації, його характеристики та включення себе до його складу); емоційно-ціннісний (настрої, почуття окремої людини або спільноти, які виникають до об'єкта ідентифікації); поведінково-діяльнісний (готовність людини або спільноти до дії, а також сукупність мотивацій до цієї дії, які є наслідком їхнього самоототожнення). До визначених показників були підібрані відповідні діагностичні інструменти: анкета «Національна ідентичність студентської молоді» та модифікована методика «Вимірювання етнічної ідентичності» (авт. Дж. Фінні, адапт. В. Павленко).

3. Для втілення цілей формувального експерименту нами було розроблено цикл соціокультурних заходів «Національні тонкощі», проведення якого передбачало розвиток національної ідентичності студентської молоді. Протягом жовтня 2023 року студентів експериментальної групи було включено в активну роботу із реалізації цього циклу. Використовуючи відкриті ресурси для комунікування (наприклад, Telegram, Viber та ін.) та ресурси студентського самоврядування Хортицької національної академії, студентів спеціальності 231 Соціальна робота було залучено до участі у таких різновидах соціокультурних заходів, як: інформаційна гра, відеолекція, онлайн-виставка у форматі гри, конкурс, аудіолекція та перегляд анімаційних фільмів.

4. Для виявлення ефективності розробленого експериментального циклу соціокультурних заходів, було проведено повторне діагностичне дослідження. Порівняння кількісних результатів, отриманих у результаті діагностичного дослідження експериментальної групи демонструє позитивну динаміку у зростанні показників розвитку національної

ідентичності на високому рівні (з 64 % до 83,1%) та зниження показників низького та середнього рівнів. У контрольній групі значних змін не відбулося. Це може вказувати на ефективність запропонованих нами соціокультурних заходів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів обраної проблеми. Доцільним є продовження пошуків, зокрема, з вивчення, узагальнення зарубіжного досвіду її вирішення, а також його адаптування до сучасних умов вітчизняної системи вищої освіти.